

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 21.5.2002
COM(2002) 262 τελικό

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ**

**Παραγωγικότητα: το κλειδί για την ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών οικονομιών
και επιχειρήσεων**

[SEC(2002) 528]

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ**

**Παραγωγικότητα: το κλειδί για την ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών οικονομιών
και επιχειρήσεων**

Πίνακας περιεχομένων

1.	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
2.	Η ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΕ	6
3.	Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΤΠΕ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ	7
4.	ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ	10
5.	ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ	11
6.	ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑΙ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ	13
7.	ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ	16
8.	ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ	18
9.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	21

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα ανακοίνωση, που βασίζεται κατά κύριο λόγο σε δύο πρόσφατες εκθέσεις της Επιτροπής¹, έχει ως στόχο να ευαισθητοποιήσει τους επιτελείς όσον αφορά την πρόσφατη επιβράδυνση της αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας στην ΕΕ, τις αιτίες της και τις επιπτώσεις της για την επίτευξη των στόχων που ορίστηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβώνας το Μάρτιο του 2000, δηλαδή τη στρατηγική της Λισσαβώνας. Η ανακοίνωση εξετάζει την αύξηση της παραγωγικότητας σε σχέση με τις πολιτικές που εφαρμόζονται και υπογραμμίζει την πολιτική αποφασιστικότητα που θα απαιτηθεί ώστε να υλοποιηθούν οι στόχοι της στρατηγικής της Λισσαβώνας.

Η ανακοίνωση δεν καλύπτει το σύνολο των παραγόντων που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της παραγωγικότητας. Όπως και οι πρόσφατες εκθέσεις για την ανταγωνιστικότητα, η ανακοίνωση έχει στενότερη εστίαση: εξετάζει τον ιδιαίτερο ρόλο των νέων τεχνολογιών και της καινοτομίας και τα συναφή σημαντικά ζητήματα. Η ανακοίνωση αποτελεί μια συμπληρωματική μελέτη των συνθηκών της παραγωγικότητας που στηρίζουν τη στρατηγική της Λισσαβώνας. Επιδιώκει επίσης να δώσει την ευκαιρία στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών, καθώς και στους εμπλεκόμενους φορείς να εκφράσουν τις απόψεις τους και να συζητήσουν τις επιδόσεις και τις προοπτικές της παραγωγικότητας της ΕΕ, καθώς και τις πολιτικές που απαιτούνται ώστε ο ρυθμός της αύξησης της παραγωγικότητας να αυξηθεί και να διατηρηθεί.

Οι πρόσφατες τάσεις της αύξησης της παραγωγικότητας στην ΕΕ δεν επαρκούν προκειμένου να επιτευχθούν έως το 2010 οι οικονομικοί, κοινωνικοί και περιβαλλοντικοί στόχοι που προβλέπονται στη στρατηγική της Λισσαβώνας. Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή πρέπει να αναλάβουν την πολιτική πρωτοβουλία να εξασφαλίσουν ότι οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται ώστε η κατάσταση να διορθωθεί θα υλοποιηθούν με ταχύ ρυθμό. Σε αντίθετη περίπτωση, ο στόχος της Λισσαβώνας θα χαθεί.

Η ανακοίνωση εξετάζει παράγοντες της αύξησης της παραγωγικότητας στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισσαβώνας και θίγει ορισμένα βασικά ζητήματα. Οι ταχείες τεχνολογικές εξελίξεις τις οποίες έχει να αντιμετωπίσει η ΕΕ απαιτούν την αναδιοργάνωση της οικονομικής ζωής με νέους τρόπους, ώστε να αξιοποιηθούν οι ευκαιρίες που προσφέρονται. Παρ' όλο που έχουν ήδη ληφθεί μέτρα στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισσαβώνας, είναι σημαντικό να εξεταστεί κατά πόσο τα μέτρα αυτά επαρκούν και κατά πόσο εφαρμόζονται όπως υπαγορεύει ο επιτακτικός τους χαρακτήρας. Χωρίς τα μέτρα αυτά, το νέο τεχνολογικό περιβάλλον δεν θα συγκροτηθεί και οι παραγωγοί και οι καταναλωτές δεν θα είναι σε θέση να

¹ Πρόκειται για την *"Εκθεση για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα 2001"*, έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής, SEC(2001) 1705, 29.10.2001 και την προσεχή *"Εκθεση για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα 2002"*, έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής. Οι εκθέσεις αυτές έχουν στενότερη προοπτική και αναπόφευκτα δεν εξετάζουν άλλες ιδιαίτερα σημαντικές πτυχές της οικονομικής μεγέθυνσης στην ΕΕ, π.χ. το ρόλο των οικονομικών πολιτικών, των δεξιοτήτων, της E&A, των ειδικών πρωτοβουλιών για την απασχόληση, π.χ. της κινητικότητας των εργαζομένων, ή το ρόλο της εκπαίδευσης. Για την επισκόπηση των δραστηριοτήτων της Επιτροπής στους σημαντικούς αυτούς τομείς σίγουρα απαιτείται περισσότερο από την απλή αναφορά που γίνεται στο παρόν έγγραφο.

καρπωθούν τα οφέλη που θα προκύψουν. Η αποσπασματική υλοποίηση της στρατηγικής της Λισσαβώνας δεν θα αυξήσει την παραγωγικότητα και την οικονομική μεγέθυνση με τον απαιτούμενο ρυθμό. Ο μόνος δρόμος που οδηγεί στην επιτυχία είναι μια συνεκτική προσέγγιση όπου όλα τα μέτρα θα εφαρμόζονται με συντονισμένο τρόπο.

Η οικονομική ανάπτυξη εξαρτάται από τη συγκέντρωση του ανθρώπινου και υλικού κεφαλαίου, την αύξηση του ενεργού εργατικού δυναμικού, καθώς επίσης και από την αποτελεσματικότητα με την οποία χρησιμοποιούνται οι συντελεστές αυτοί. Η δυνατότητα αύξησης της παραγωγής από δεδομένες εισροές εργασίας και υλικού κεφαλαίου σημαίνει αύξηση της παραγωγικότητας. Η αύξηση της παραγωγικότητας εξαρτάται από την ποιότητα του κεφαλαίου, τη βελτίωση των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού την τεχνολογική πρόοδο και τις νέες μορφές οργάνωσης των συντελεστών αυτών. Ιστορικά, η αύξηση της παραγωγικότητας αποτελεί την κύρια πηγή οικονομικής ανάπτυξης. Η παραγωγικότητα κατέστησε δυνατή την επέκταση της παραγωγής, όχι μόνο χωρίς παράλληλη αύξηση των συντελεστών, αλλά με σημαντική μεσοπρόθεσμη μείωση των εργάσιμων ωρών. Επιπλέον, συνέβαλε στη συνεχή άνοδο των πραγματικών εισοδημάτων.

Η πρόσφατη επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης της παραγωγικότητας σχετίζεται με την επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας². Οι επιχειρήσεις είναι ανταγωνιστικές όταν επιτυγχάνουν σταθερή αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας και της συνολικής παραγωγικότητας συντελεστών, που τους επιτρέπει να ανταγωνίζονται το κόστος ανά μονάδα παραγωγής και τα χαρακτηριστικά που δεν έχουν σχέση με το κόστος των άλλων επιχειρήσεων. Αυτό ισχύει τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Η αύξηση της παραγωγικότητας καθιστά εφικτή όχι μόνο τη χρηματοδότηση των σχεδίων επέκτασης των επιχειρήσεων, αλλά και τη σταθερή αύξηση των πραγματικών αμοιβών. Ομοίως, το βιοτικό επίπεδο μιας χώρας βελτιώνεται όταν η χώρα αυτή επιτυγχάνει σταθερή αύξηση της παραγωγικότητας.

Με τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των καινοτόμων επιχειρήσεων, η βελτίωση της παραγωγικότητας συμβάλλει όχι μόνο στη μείωση του κόστους ανά μονάδα παραγόμενου προϊόντος, αλλά και στην επέκταση της αγοράς για τα προϊόντα τους. Οι πολίτες ωφελούνται από τη διάθεση καλύτερων προϊόντων σε χαμηλότερες τιμές, και, μεσοπρόθεσμα, από την αύξηση της απασχόλησης. Ακόμη και αν τα κέρδη παραγωγικότητας περιορίζονται αρχικά σε συγκεκριμένους τομείς της οικονομίας, στο τέλος διασκορπίζονται και σε άλλους τομείς μέσω των αλλαγών στις σχετικές τιμές και των συναφών αυξήσεων των πραγματικών εισοδημάτων. Σε γενικές γραμμές, στο κράτος που επιτυγχάνεται μεγάλη και σταθερή ανάπτυξη της παραγωγικότητας βελτιώνεται επίσης το βιοτικό επίπεδο των πολιτών³, γεγονός που

² Ως ανταγωνιστικότητα νοείται η σταθερή βελτίωση των πραγματικών εισοδημάτων και του επιπέδου διαβίωσης, με θέσεις εργασίες για όλους εκείνους που επιθυμούν να εργαστούν. Αυτός είναι ο ορισμός που χρησιμοποιείται, για παράδειγμα, στην *Εκθεση για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα 2001*, ό.α. Σίγουρα, οι εν λόγω έννοια της ανταγωνιστικότητας υποδηλώνει ότι οι εγχώριοι συντελεστές αποτελούν τα κύρια στοιχεία που καθορίζουν την ανταγωνιστικότητα: Για μελέτη των εννοιών αυτών, βλέπε P. Krugman (1994): "Competitiveness: A Dangerous Obsession", *Foreign Affairs*, Μάρτιος/Απρίλιος.

³ Η αύξηση της παραγωγής συνίσταται, εξ ορισμού, στο άθροισμα της αύξησης του συντελεστή εργασίας και της αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας. Η αύξηση της παραγωγικότητας και η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου σχετίζονται στενά καθόσον η αύξηση των πραγματικών αμοιβών ισούται με την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας. Παρ' όλο που βραχυπρόθεσμα δεδομένα δεν μπορούν να στηρίξουν πλήρως τη συσχέτιση αυτή, σε μακρές περιόδους η σχέση μεταξύ της ανάπτυξης του

αποδεικνύει η χρυσή εποχή της Ευρώπης από άποψη οικονομικής ανάπτυξης και σύγκλισης κατά τα έτη μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, έως τουλάχιστον την πρώτη πετρελαϊκή κρίση.

Παρά τις καλές μακροοικονομικές επιδόσεις τα τελευταία έτη, η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας στην ΕΕ κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του '90 δεν κατάφερε να διατηρηθεί στα επίπεδα του παρελθόντος. Το γεγονός αυτό πρέπει να θεωρείται ως μια ιδιαίτερα δυσμενής εξέλιξη. Με δεδομένη την παραδοσιακά αργή αύξηση της απασχόλησης, η αύξηση του εισοδήματος στην ΕΕ εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας. Το γεγονός ότι ο ρυθμός αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας δεν κατάφερε να διατηρηθεί ούτε στο ιστορικό του επίπεδο σημαίνει ότι η αύξηση του εθνικού εισοδήματος και του βιοτικού επιπέδου δεν μπορεί να διατηρηθεί.

Η αύξηση της παραγωγικότητας καθορίζεται από διάφορους παράγοντες. Το κεντρικό μήνυμα της παρούσας ανακοίνωσης είναι ότι βασικός καθοριστικός παράγοντας των πρόσφατων χαμηλών επιδόσεων της Ευρώπης όσον αφορά την αύξηση της παραγωγικότητας είναι οι ανεπαρκείς δραστηριότητες στον τομέα της καινοτομίας, όπως επίσης και οι χαμηλές επενδύσεις στον τομέα και η περιορισμένη διάδοση των τεχνολογιών της πληροφορίας και των επικοινωνιών (ΤΠΕ). Οι συνέπειες είναι σοβαρές για τη σύγκριση των επιδόσεων των Ηνωμένων Πολιτειών και της ΕΕ. Ο ρυθμός της αύξησης της παραγωγικότητας στις Ηνωμένες Πολιτείες διατηρήθηκε, ακόμα και κατά τη διάρκεια της πρόσφατης οικονομικής επιβράδυνσης. Πράγματι, η σταθερή αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας στις Ηνωμένες Πολιτείες κατά τη διάρκεια του 2001, έτους ύφεσης, έρχεται σε αντίθεση με το συμβατικό κυκλικό πρότυπο της αύξησης της παραγωγικότητας⁴. Η επίδοση αυτή αντικατοπτρίζει τα οφέλη που προέκυψαν από τις επενδύσεις στους τομείς της τεχνολογίας και της καινοτομίας στη χώρα αυτή. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, η επανάσταση των ΤΠΕ ενθάρρυνε την αναδιοργάνωση των επιχειρήσεων και μετέβαλε τις συνθήκες του ανταγωνισμού. Επιπλέον, αναπροσανατόλισε τη ζήτηση εργασίας προς εργαζομένους με δεξιότητες κατάλληλες για τις νέες τεχνολογίες. Στην ΕΕ, οι τομείς έντασης γνώσης πρωταγωνιστούν στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, αλλά οι εξελίξεις στον τομέα της παραγωγικότητας είναι πολύ λιγότερο ευνοϊκές απ' ό,τι στις ΗΠΑ.

Το γεγονός αυτό υπογραμμίζει ορισμένα χαρακτηριστικά που συνδέονται με χώρες ή περιοχές οι οποίες γνωρίζουν ισχυρή και σταθερή αύξηση της παραγωγικότητας. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται οι τεχνολογικές αλλαγές, ένα καλώς συντηρούμενο ή αυξανόμενο αποθεματικό ανθρώπινου δυναμικού και ένα υγιές περιβάλλον

πραγματικού κατά κεφαλή εισοδήματος και της ανάπτυξης της παραγωγικότητας της εργασίας είναι ιδιαίτερα στενή. Στο σύνολο της ΕΕ, η σχέση μεταξύ πραγματικής αύξησης του κατά κεφαλήν εισοδήματος και αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας για την περίοδο 1980–1985 είναι 1,00 και διατηρείται στην τιμή αυτή όταν προστίθενται παρατηρήσεις ανά πενταετή διαστήματα έως το 2001.

4 Η αύξηση της παραγωγικότητας τείνει να μειώνεται κατά τη διάρκεια ύφεσης και να ανακάμπτει το χαμένο έδαφος κατά τη διάρκεια περιόδου ανάκαμψης του οικονομικού κύκλου, αντικατοπτρίζοντας το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις συσσωρεύουν το συντελεστή εργασία. Η αύξηση της παραγωγικότητας στις Ηνωμένες Πολιτείες συνεχίστηκε με υψηλό ρυθμό παρά την επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας κατά τη διάρκεια του περασμένου έτους. Η Υπηρεσία Στατιστικών Εργασίας των ΗΠΑ εκτιμά ότι η παραγωγικότητα των μη αγροτικών επιχειρήσεων αυξήθηκε κατά 5,2 % (από έτος σε έτος) κατά το τέταρτο τρίμηνο του 2001, ανεβάζοντας τον ετήσιο μέσο όρο σε 2,0 %. Παρ' όλο που το ποσοστό αυτό είναι χαμηλότερο από το μέσο όρο (2,6 %) της περιόδου 1995–2000, επισημαίνεται ότι σημειώθηκε σε έτος ύφεσης.

καινοτομίας. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον, παρουσιάζονται δυνατότητες για τις νέες επιχειρήσεις να αναπτυχθούν και για τις υπάρχουσες επιχειρήσεις να αναμορφώσουν τον τρόπο εργασίας τους και να εκσυγχρονίσουν τις δραστηριότητες τους. Από την πλευρά του, το πλαίσιο του ανταγωνιστού έχει αποφασιστική σημασία για τη διατήρηση του περιβάλλοντος αυτού, καθώς ο έντονος ανταγωνισμός υποκινεί την καινοτομία, προωθεί την ανάπτυξη της παραγωγικότητας και συμβάλλει στην ανταγωνιστικότητα.

Επιπλέον, η ανάπτυξη της παραγωγικότητας έχει βαρύνουσα σημασία για το ευρύτερο ζήτημα της περιβαλλοντικής, κοινωνικής και οικονομικής βιωσιμότητας. Η ανάπτυξη της παραγωγικότητας καθορίζει την οικο-αποδοτικότητα, δηλαδή την παραγωγή της βιομηχανίας σε σχέση με τη χρήση των πόρων ή την εκπομπή ρύπων. Η αύξηση της παραγωγικότητας είναι επομένως συνιστώσα τόσο της οικονομικής όσο και της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας.

Όλα τα χαρακτηριστικά αυτά μπορούν να επηρεαστούν από τη δημόσια πολιτική, η οποία επομένως μπορεί να ασκήσει σημαντικό αντίκτυπο στις επιδόσεις της παραγωγικότητας. Για το λόγο αυτό είναι σημαντικό να μελετηθούν οι χαμηλές επιδόσεις όσον αφορά την παραγωγικότητα της ΕΕ, καθώς και οι αιτίες και οι συνέπειές τους. Τα κεφάλαια που ακολουθούν επιχειρούν να συμβάλουν στη μελέτη αυτή και στην αξιολόγηση των εμπλεκόμενων πολιτικών ζητημάτων.

2. Η ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΕ

Από τις αρχές της δεκαετίας του '70, η διαδικασία σύγκλισης της ΕΕ προς τα πρότυπα διαβίωσης στις Ηνωμένες Πολιτείες, που μετράται με το ΑΕγχΠ κατά κεφαλή, κυμάνθηκε μεταξύ 65 % και 70 % σε σχέση με την επίδοση των Ηνωμένων Πολιτειών. Κατά τα τέλη της δεκαετίας του '80, η διαδικασία σύγκλισης φάνηκε ότι θα ανακάμψει, πλην όμως η βελτίωση αυτή ήταν βραχύβια. Το 2001, η αναλογία του ΑΕγχΠ κατά κεφαλή της ΕΕ σε σχέση με εκείνο των ΗΠΑ ήταν 65 %, το χαμηλότερο ποσοστό για πάνω από 25 χρόνια. Το διάγραμμα 1 παρουσιάζει τις τάσεις του ΑΕγχΠ κατά κεφαλή της ΕΕ και των ΗΠΑ από το 1970 έως τις αρχές του νέου αιώνα.

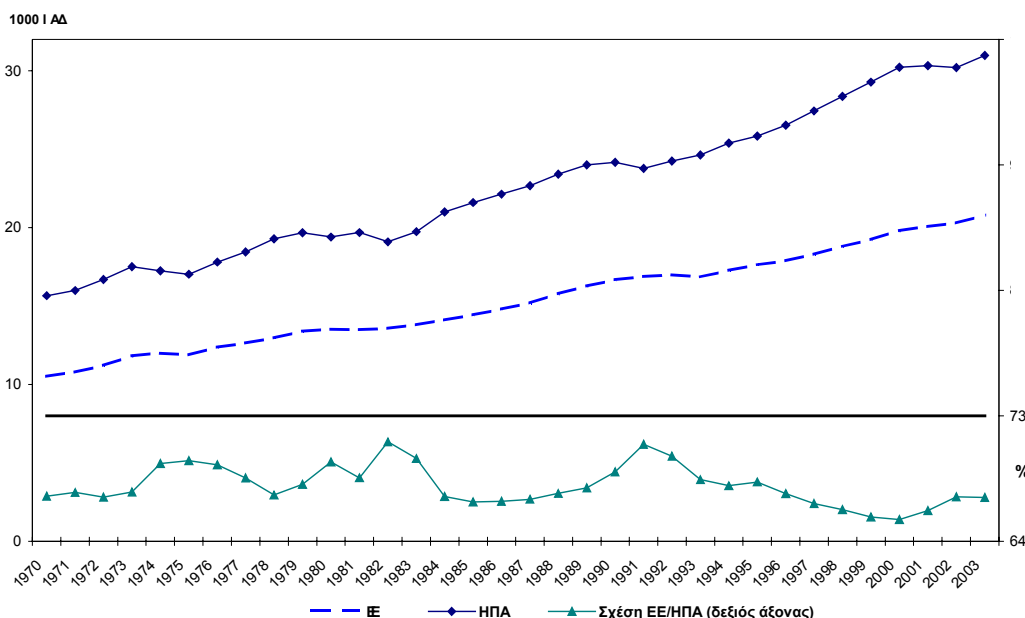
Κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του '90, και ύστερα από μια περίοδο σημαντικής επιβράδυνσης, οι Ηνωμένες Πολιτείες πέτυχαν να επιταχύνουν τόσο την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας (από μέσο όρο 1,2 % κατά την περίοδο 1990-95 σε 1,9 % την περίοδο 1995-2001) όσο και την αύξηση της απασχόλησης (από 0,9 % σε 1,3 %). Στην ΕΕ, η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας παρουσίασε μείωση (από μέσο όρο 1,9 % το πρώτο ήμισυ της δεκαετίας, σε 1,2 % την περίοδο 1995-2001), αλλά η αύξηση της απασχόλησης σημείωσε σημαντική άνοδο (από πτώση 0,6 % το πρώτο ήμισυ της δεκαετίας σε αύξηση 1,2 % κατά την περίοδο 1995-2001). Η απασχόληση αυξήθηκε κατά 1,8 % το 2000, παρά την επιβράδυνση στο δεύτερο εξάμηνο του έτους.

Οι συνολικές επιδόσεις της ΕΕ κρύβουν τις σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών. Η Αυστρία, η Ελλάδα, η Φιλανδία, η Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο, η Πορτογαλία και η Σουηδία σημείωσαν αύξηση της παραγωγικότητας κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του '90 σε ποσοστό που πλησιάζει ή υπερβαίνει εκείνο των ΗΠΑ, και στην περίπτωση της Αυστρίας, της Ελλάδας και της Φιλανδίας, η τάση αυτή συνεχίστηκε το 2001. Τα αποτελέσματα αυτά πιθανόν να οφείλονται στις

δυνατότητες που προσφέρει η εσωτερική αγορά και η επακόλουθη αύξηση του ανταγωνισμού στα μικρότερα κράτη μέλη, τα οποία ανέπτυξαν στρατηγικές ώστε να επωφεληθούν από τις ΤΠΕ στη διευρυμένη ευρωπαϊκή αγορά.

Η βασική πρόκληση για την ΕΕ είναι να πετύχει τέτοιες συνθήκες ώστε τόσο η ισχυρή παραγωγικότητα όσο και η αύξηση της απασχόλησης να συμβάλουν στην αύξηση του εθνικού εισοδήματος και να εξασφαλίσει ότι η τάση αυτή θα διατηρηθεί μεσοπρόθεσμα. Η στρατηγική της Λισσαβώνας αναγνώρισε τη σημασία της αύξησης του ποσοστού απασχόλησης στην ΕΕ και, για την εκπλήρωση του στόχου αυτού, υλοποιήθηκαν ή σχεδιάζονται διάφορες πρωτοβουλίες (ιδίως στο πλαίσιο της διαδικασίας του Λουξεμβούργου) τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε επίπεδο κρατών μελών⁵. Ωστόσο, η επίτευξη των στόχων της Λισσαβώνας εξαρτάται σε αποφασιστικό βαθμό από την αποκατάσταση της διαρκούς αύξησης της παραγωγικότητας στην ΕΕ.

Διάγραμμα 1: ΑΕγχΠ σε τιμές αγοράς το 1995 ανά κάτοικο
(αριστερά, ΙΑΔ το 1995· εκτιμήσεις 2001, προβλέψεις 2002-2003· δεξιά, σχέση ΕΕ/ΗΠΑ)

Πηγή: Υπηρεσίες της Επιτροπής (ενημέρωση βάσης δεδομένων AMECO 25.2.2002)

3. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΤΠΕ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

Οι ΤΠΕ αποτελούν το βασικό στοιχείο της κοινωνίας που βασίζεται στη γνώση και σημαντικό συμπλήρωμα των δραστηριοτήτων Ε&Α. Οι ΤΠΕ μπορεί να θεωρηθούν τόσο ως καινοτομία καθαυτή όσο και, λόγω του γενικού τους χαρακτήρα, ως μέσο για περαιτέρω καινοτομίες σε διάφορους άλλους τομείς και πεδία. Όμως, σε αντίθεση με τους παραδοσιακούς τύπους επενδύσεων κεφαλαίου, οι ΤΠΕ

⁵ Για επισκόπηση της προόδου όσον αφορά την εκπλήρωση των στόχων της Λισσαβώνας βλέπε *Η στρατηγική της Λισσαβώνας – για την επίτευξη της αλλαγής*, ανακοίνωση της Επιτροπής στο εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης, COM(2002) 14 τελικό, 15.1.2002.

αντιπροσωπεύουν μία τεχνολογία γενικού χαρακτήρα, η οποία συμβάλλει περισσότερο στην παραγωγικότητα και στην οικονομική ανάπτυξη από ό,τι οι κλάδοι παραγωγής ΤΠΕ. Οι ΤΠΕ αποτελούν επίσης βασικό στοιχείο της επιτυχίας των σύγχρονων οικονομιών στον τομέα της καινοτομίας⁶.

Κοινό χαρακτηριστικό μεταξύ των κρατών μελών εκείνων που παρουσιάζουν ισχυρή αύξηση της παραγωγικότητας, αντίστοιχης ή καλύτερης εκείνης των Ηνωμένων Πολιτειών τα τελευταία χρόνια, είναι η διαδεδομένη χρήση των ΤΠΕ. Έχει πλέον διαπιστωθεί ότι η ανάκαμψη της αύξησης της παραγωγικότητας κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του '90 στις Ηνωμένες Πολιτείες και σε ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ σχετίζεται στενά με τη χρήση και τη διάδοση των ΤΠΕ που διεισδύουν σε ένα ευρύ και ολοένα αυξανόμενο σύνολο οικονομικών δραστηριοτήτων. Η ανάκαμψη αυτή επιβεβαιώνεται από δεδομένα της βιομηχανίας όπου η παραγωγή ΤΠΕ και η ένταση της χρήσης ΤΠΕ αποτελούν σήμερα βασικούς παράγοντες στην εξήγηση του προβαδίσματος στην παραγωγικότητα. Πράγματι, τα στατιστικά στοιχεία των Ηνωμένων Πολιτειών καταδεικνύουν ότι η αναζωογόνηση της παραγωγικότητας κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του '90 υπήρξε ευρεία και επηρέασε μεγάλο αριθμό κλάδων της βιομηχανίας.

Το έλλειμμα παραγωγικότητας μεταξύ της ΕΕ και των Ηνωμένων πολιτειών τα τελευταία χρόνια αντικατοπτρίζει εν μέρει το χαμηλότερο επίπεδο δαπανών για ΤΠΕ στην Ευρώπη. Κατά την περίοδο 1992-99, οι δαπάνες σε ΤΠΕ ανήλθαν σε 5,6 % του ΑΕγχΠ της ΕΕ, ενώ στις Ηνωμένες Πολιτείες το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 8,1 %. Πράγματι, το 1999 η σχέση των δαπανών για ΤΠΕ στην ΕΕ έναντι των δαπανών για ΤΠΕ στις Ηνωμένες Πολιτείες μειώθηκε σε 75 %, ενώ το 1992 ήταν 90 %⁷.

Εμπειρικές εκτιμήσεις αποδεικνύουν ότι η συμβολή των ΤΠΕ στην οικονομική μεγέθυνση στην ΕΕ κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του '90 ανέρχεται σε 0,4 έως 0,5 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ στις Ηνωμένες Πολιτείες οι εκτιμήσεις κυμαίνονται από 0,8 έως 1 ποσοστιαία μονάδα. Υποστηρίζεται ότι η ΕΕ έχασε κατά μέσο όρο από 0,3 έως 0,5 ποσοστιαίες μονάδες οικονομικής μεγέθυνσης κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 λόγω των χαμηλών επενδύσεων σε ΤΠΕ⁸.

Τα οφέλη της παραγωγής και της χρήσης ΤΠΕ προκύπτουν από διάφορες δυνατότητες και από διάφορες αλλαγές στις πρακτικές των επιχειρήσεων. Κατά βάση, ο ρόλος των ΤΠΕ στις επιχειρήσεις είναι η επεξεργασία πληροφοριών και, με τον τρόπο αυτό, η μείωση του κόστους συντονισμού (για παράδειγμα, διαχείριση αποθεμάτων) που είναι ενδημικό σε μία αποκεντρωμένη οικονομία. Οι επιχειρήσεις ωφελούνται σαφώς από τη βελτίωση της οργάνωσης της παραγωγής και των

⁶ Οι επιδόσεις της ΕΕ και των κρατών μελών στον τομέα της καινοτομίας εξετάζεται από διάφορους δείκτες που παρουσιάζονται στον *Πίνακα αποτελεσμάτων της ευρωπαϊκής καινοτομίας 2001*, SEC(2001) 1414, 14.9.2001. Παρ' όλο που από τους δείκτες αυτούς προκύπτει μια συγκεχυμένη εικόνα όσον αφορά τις υποκρυπτόμενες παραμέτρους που επηρεάζουν την καινοτομία στα κράτη μέλη (ορισμένοι δείχνουν βελτίωση, ενώ άλλοι όχι), γεγονός είναι ότι οι επιδόσεις της ΕΕ υστερούν, ιδίως όταν συγκρίνονται με τις Ηνωμένες Πολιτείες, όσον αφορά την οικονομική και εμπορική αξιοποίηση των καινοτομιών και τη δυναμικότητα της καινοτομίας που μετράται, για παράδειγμα, από τα δεδομένα σχετικά με τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας.

⁷ Για τις εκτιμήσεις αυτές βλέπε *Έκθεση για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα 2001*, ό.α., Πίνακας III.1 και διάγραμμα III.1.

⁸ Βλέπε *Έκθεση για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα 2001*, ό.α. κεφάλαιο III, όπου αναφέρονται επίσης ορισμένα προβλήματα με τα δεδομένα ΤΠΕ. Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι δεν είναι εξακριβωμένη η ακριβής συνεισφορά των ΤΠΕ στην αύξηση της παραγωγικότητας

διανομών, από την καλύτερη διαχείριση των αποθεμάτων και από τη μείωση του κόστους που συνδέεται με την αντικατάσταση ορισμένων κατηγοριών υπαλλήλων από όλο και περισσότερο αποτελεσματικούς και ισχυρούς υπολογιστές. Έτσι, οι επιχειρήσεις μπορούν να ανταποκρίνονται αποτελεσματικότερα στις αλλαγές της ζήτησης των προϊόντων τους. Με τη χρήση των ΤΠΕ μπορεί επίσης να σημειωθεί βελτίωση των συνθηκών ανταγωνισμού, με συνέπεια την αύξηση της αποδοτικότητας και τη μείωση των τιμών⁹. Τέλος, η εμφάνιση νέων βιομηχανιών και κλάδων κατέστη εφικτή μόνο λόγω της εντατικής χρήσης ΤΠΕ.

Η αύξηση της παραγωγικότητας στις ώριμες οικονομίες καθορίζεται λιγότερο από τη συγκέντρωση κεφαλαίων και περισσότερο από τις καινοτομίες ιδιωτικών και δημόσιων φορέων και επιχειρήσεων. Επομένως, οι συνθήκες που κάνουν εφικτή την καινοτομία έχουν μεγάλη σημασία, ιδίως όταν συνδυάζονται με προϋποθέσεις που διευκολύνουν τη χρήση ΤΠΕ. Τυπικό παράδειγμα αποτελεί η δραματική πρόοδος της βιοτεχνολογίας και των βιολογικών επιστημών τα τελευταία χρόνια, πρόοδος η οποία θα ήταν αδιανόητη χωρίς τη διάδοση των ΤΠΕ και τις συναφείς καινοτομίες¹⁰. Οι ΤΠΕ στη βιοτεχνολογία διαδραμάτισαν αποφασιστικό ρόλο για την ενθάρρυνση και τη στήριξη συμπληρωματικών καινοτομιών, καθώς και για την ενίσχυση της ανάπτυξης του κλάδου¹¹.

Εφόσον οι ΤΠΕ διαδραματίζουν σήμερα αποφασιστικό ρόλο για τον εκσυγχρονισμό των οικονομιών μας και για την προώθηση της καινοτομίας, θα πρέπει να δημιουργήσουμε τις προϋποθέσεις ώστε η διάδοσή τους να είναι η ευρύτερη δυνατή. Ορισμένες από τις προϋποθέσεις αυτές εξετάστηκαν, ως ένα βαθμό, στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισσαβώνας, ενώ άλλες όχι. Συγκεκριμένα, δεν έχει ακόμη δοθεί λύση για το κοινοτικό δίπλωμα ευρεσιτεχνίας. Επιπλέον, υπάρχουν ακόμη εμπόδια για τη δημιουργία επιχειρήσεων, οι σχέσεις μεταξύ της βιομηχανίας και της επιστήμης συχνά δεν υποκινούν την καινοτομία αρκετά, οι ελλείψεις ειδικευμένου εργατικού δυναμικού είναι μεγάλες σε κρίσιμα στάδια του τεχνολογικού εκσυγχρονισμού, ενώ η μετάβαση από τη σύλληψη μιας καινοτομίας στην εμπορική της εκμετάλλευση συχνά αποδεικνύεται εξαιρετικά δυσχερής. Τα εμπόδια αυτά πρέπει να ανησυχήσουν ιδιαίτερα τα κράτη εκείνα στα οποία η παραγωγικότητα και η αύξηση της απασχόλησης υπήρξε εμφανώς υποτονική τα τελευταία χρόνια. Σίγουρα, πολλά διδάγματα μπορούν να αντληθούν από τις εμπειρίες των μικρότερων κρατών μελών της ΕΕ τα οποία σημείωσαν αξιοθαύμαστες επιδόσεις σε όλη τη δεκαετία του 1990.

⁹ Είναι όμως πιθανό, η παροχή πληροφοριών στις επιχειρήσεις όσον αφορά τις προτιμήσεις των καταναλωτών να οδηγήσει σε άνιση μεταχείριση όσον αφορά τις τιμές ή διαφοροποιήσεις προϊόντων· βλέπε "The Microeconomic impact of Information and communication Technologies in Europe", κεφάλαιο 6 στο *The EU Economy: 2001 Review Investing in the Future, European Economy*, no. 73, 2001

¹⁰ Ο ρόλος των ΤΠΕ και της καινοτομίας στην εξέλιξη της βιοτεχνολογίας και τα εμπόδια που υπάρχουν εξετάζονται εκτενώς στην *Έκθεση για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα 2001*, ό.α., κεφάλαιο V και στο A. Allansdottir et. al. (2002): *Innovation and Competitiveness in European Biotechnology*, Enterprise Papers No 7, ΓΔ Επιχειρήσεις, Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

¹¹ Η σημασία της βιοτεχνολογίας για το μέλλον της Ευρώπης αναγνωρίζεται πλέον ευρύτερα και η Επιτροπή ενέκρινε τον Ιανουάριο του 2002 σχέδιο δράσης για τη στήριξή της. Βλέπε *Βιοεπιστήμες και βιοτεχνολογία - Μια στρατηγική για την Ευρώπη*, ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, COM(2002) 27, 23.1.2002.

4. ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ

Τόσο στην ΕΕ όσο και στις Ηνωμένες Πολιτείες η αύξηση της παραγωγικότητας στον τομέα της μεταποίησης σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με τις μεταβλητές εκείνες που αντικατοπτρίζουν τις δυνατότητες των επιχειρήσεων, τη χρήση και την αξιοποίηση των γνώσεων εκ μέρους των επιχειρήσεων, την χρήση των ΤΠΕ και την προώθηση δραστηριοτήτων Ε&Α. Οι παράγοντες αυτοί συσχετίζονται φυσικά στενά με τις δυνάμεις που είναι εμφανείς στη διαδικασία της καινοτομίας. Σε γενικές γραμμές, τα στοιχεία από την ΕΕ και τις Ηνωμένες Πολιτείες καταδεικνύουν ότι η μεγάλη ένταση Ε&Α δεν συνδέεται ποτέ με χαμηλή ανάπτυξη της παραγωγικότητας, ενώ η χαμηλή ένταση έρευνας συνήθως συνδέεται με χαμηλή ανάπτυξη της παραγωγικότητας¹².

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90, και σε αντίθεση με το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του '80, η αύξηση της παραγωγικότητας στον τομέα της μεταποίησης στην ΕΕ ήταν χαμηλότερη από την αντίστοιχη των Ηνωμένων Πολιτειών. Επιπλέον, η επιτάχυνση της αύξησης της παραγωγικότητας στον τομέα της μεταποίησης μεταξύ του πρώτου και του δεύτερου ημίσεως της δεκαετίας του '90 σε 3,2 % ήταν μόνο 0,1 ποσοστιαία μονάδα, ενώ στις Ηνωμένες Πολιτείες (5,5 %), ήταν 2,3 ποσοστιαίες μονάδες. Έτσι, οι τάσεις που παρατηρούνται στο σύνολο της οικονομίας επιβεβαιώνονται και στον τομέα της μεταποίησης.

Κατά τη δεκαετία του '90 στην ΕΕ, η βιομηχανία τεχνολογικής βάσης (φαρμακευτική βιομηχανία, χημικά προϊόντα, εξοπλισμός και υπολογιστές γραφείου, ηλεκτρονικός εξοπλισμός, τηλεόραση και ραδιοπομποί, ιατρικός εξοπλισμός κλπ) γνώρισαν την μεγαλύτερη αύξηση παραγωγικότητας, ακολουθούμενες από τις βιομηχανίες εντάσεως κεφαλαίου (υφαντικές ίνες, χαρτοπολτός και χαρτί, τεχνητές ίνες, σίδηρος και χάλυβας, μη σιδηρούχα μεταλλεύματα κλπ). Ωστόσο οι κλάδοι αυτοί γνώρισαν την υψηλότερη αύξηση της παραγωγικότητας κατά το πρώτο ήμισυ της δεκαετίας.

Ταυτόχρονα, στις Ηνωμένες Πολιτείες, οι βιομηχανίες που βασίζονται στην τεχνολογία παρουσίασαν την υψηλότερη αύξηση της παραγωγικότητας σε όλη τη δεκαετία. Οι εν λόγω βιομηχανίες είχαν υψηλότερο μερίδιο στο σύνολο του τομέα της μεταποίησης στις Ηνωμένες Πολιτείες σε σχέση με την ΕΕ σε όλη την περίοδο μετά το 1985 και η διαφορά αυτή αυξήθηκε σημαντικά με την πάροδο του χρόνου. Έως το 1998, για παράδειγμα, στις βιομηχανίες που βασίζονται στην τεχνολογία αντιστοιχούσε περίπου το 35 % της προστιθέμενης αξίας της μεταποίησης στις Ηνωμένες Πολιτείες σε σύγκριση με περίπου 24 % στην ΕΕ. Το μερίδιο των Ηνωμένων Πολιτειών αυξήθηκε κατά σχεδόν 9 ποσοστιαίες μονάδες κατά την περίοδο 1985–1998, ενώ το μερίδιο της ΕΕ αυξήθηκε μόνο κατά 1,5 ποσοστιαία μονάδα.

Το χαμηλό ποσοστό των βιομηχανιών που βασίζονται στην τεχνολογία στην ΕΕ μαρτυρεί την ύπαρξη ορισμένων ενδεχομένως σοβαρών προβλημάτων. Οι βιομηχανίες αυτές δεν είναι μόνο πρωτοπόρες στους τομείς της καινοτομίας και της βιομηχανικής αποδοτικότητας, αλλά παρουσιάζοντας μεγαλύτερη προστιθέμενη αξία συμβάλλουν επίσης αντίστοιχα στην αύξηση της συνολικής παραγωγικότητας και

¹²

Βλέπε Έκθεση για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα 2001, ό.α., κεφάλαιο IV.

των πραγματικών εισοδημάτων μιας οικονομίας. Επιπλέον, ως φορείς εφαρμοσμένων νέων τεχνολογιών, οι βιομηχανίες αυτές συμβάλλουν στην ευρύτερη διάδοση των νέων τεχνολογιών και στον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό. Τέλος, το μέγεθος της βιομηχανίας που βασίζεται στην τεχνολογία σε μια οικονομία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για τη διάδοση και την εφαρμογή νέων διασυννοριακών τεχνολογικών λύσεων. Στατιστικά δεδομένα της ΕΕ αποκαλύπτουν ότι, ενώ η σχέση μεταξύ E&A και οικονομικών επιδόσεων είναι ασθενής εντός των κρατών μελών, παρουσιάζεται σημαντικά ισχυρότερη μεταξύ των κρατών μελών, γεγονός που δηλώνει ότι υπάρχουν σημαντικές διεθνείς διαχύσεις τεχνολογίας. Οι διαχύσεις αυτές εξαρτώνται φυσικά από το μέγεθος του τομέα που τις δημιουργεί, αλλά οφείλονται επίσης και στο άνοιγμα των οικονομιών στο εμπόριο.

Λόγω εν μέρει αυτών των διεθνών διαχύσεων τεχνολογίας και καινοτομιών, τα χαρακτηριστικά της αύξησης της παραγωγικότητας στον τομέα της μεταποίησης παρουσιάζουν ολοένα περισσότερες ομοιότητες με την πάροδο του χρόνου από τη μία χώρα στην άλλη. Παρατηρείται αυξανόμενη σύγκλιση μεταξύ των βιομηχανιών στην ΕΕ και στις Ηνωμένες Πολιτείες όσον αφορά την αύξηση της παραγωγικότητας τα τελευταία έτη, σε αντίθεση με τη δεκαετία του '80 όταν η αύξηση της παραγωγικότητας μεταξύ των βιομηχανιών στις Ηνωμένες Πολιτείες παρουσίαζε σημαντικές διαφορές σε σχέση με τα χαρακτηριστικά της αύξησης στην ΕΕ. Ωστόσο, το χαμηλό μερίδιο των βιομηχανιών που βασίζονται στην τεχνολογία στην ΕΕ συνιστά ανησυχητικό στοιχείο πέραν των ασθενών επιδόσεων των τελευταίων ετών στους τομείς της παραγωγικότητας και της οικονομίας.

Το Συμβούλιο της Λισσαβώνας τόνισε τη σημασία των νέων τεχνολογιών και ιδίως των ΤΠΕ και της καινοτομίας, καθώς και το ρόλο της E&A για την οικοδόμηση του μέλλοντος της Ευρώπης. Το Συμβούλιο της Βαρκελώνης όρισε ως στόχο το 3 % του ΑΕγχΠ για τις ιδιωτικές και δημόσιες δαπάνες E&A έως το τέλος της δεκαετίας, τα δύο τρίτα των οποίων πρέπει να προέρχονται από ιδιωτική E&A¹³.

5. ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ

Το πρόβλημα της χαμηλής αύξησης της παραγωγικότητας στην ΕΕ τα τελευταία χρόνια είναι ιδιαίτερα οξύ στον τομέα των υπηρεσιών. Ωστόσο, η παραγωγικότητα στον τομέα αυτόν είναι δυσκολότερο να υπολογιστεί και, παρά το γεγονός ότι πολλές εφαρμογές ΤΠΕ εισάγονται συστηματικά στον τομέα των υπηρεσιών, το γεγονός αυτό φαίνεται ότι δεν συνέβαλε στην ταχεία, μετρήσιμη αύξηση της παραγωγικότητας ή στην επιτάχυνση της αύξησης αυτής. Πράγματι, η επιβράδυνση της συνολικής αύξησης της παραγωγικότητας στην ΕΕ κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του '90 σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια και η μικρή επιτάχυνση της αύξησης της παραγωγικότητας στον τομέα της μεταποίησης υποδηλώνουν ότι ο τομέας των υπηρεσιών γνώρισε σημαντική επιβράδυνση της αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής. Το πρόβλημα οξύνεται φυσικά από το γεγονός ότι το μερίδιο των υπηρεσιών στο ΑΕγχΠ της ΕΕ

¹³ Βλέπε Συμπεράσματα της Προεδρίας – Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Βαρκελώνης, 15 και 16 Μαρτίου 2002, σημείο 47.

αυξάνεται με την πάροδο των ετών, παρ' όλο που παραμένει σημαντικά χαμηλότερο από το αντίστοιχο της οικονομίας των ΗΠΑ¹⁴.

Η αύξηση της παραγωγικότητας στον τομέα των υπηρεσιών στις Ηνωμένες Πολιτείες επιταχύνθηκε από 1,3 % κατά μέσο όρο την περίοδο 1990–95 σε 3,1 % κατά μέσο όρο την περίοδο 1995–99. Αντίθετα, με εξαίρεση δύο (Γαλλία και Ηνωμένο Βασίλειο) από τα 7 κράτη μέλη για τα οποία υπάρχουν συγκρίσιμα δεδομένα, η αύξηση της παραγωγικότητας στον τομέα των υπηρεσιών στην πράξη μειώθηκε κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας, ενώ όπου σημειώθηκε αύξηση το ποσοστό ήταν μικρό (0,1 έως 0,3 ποσοστιαίες μονάδες)¹⁵. Ταυτόχρονα, ενώ οι Ηνωμένες πολιτείες γνώριζαν παράλληλη άνοδο της αύξησης της απασχόλησης στον τομέα των υπηρεσιών, η γενική αδυναμία της αύξησης της παραγωγικότητας στον τομέα των υπηρεσιών στην ΕΕ συνοδευόταν από επιτάχυνση της αύξησης της απασχόλησης.

Είναι πιθανό να υπάρχουν σφάλματα μέτρησης που κρύβουν τις βασικές επιδόσεις παραγωγικότητας του τομέα των υπηρεσιών. Η ακριβής μέτρηση του προϊόντος του εν λόγω τομέα, ιδίως σε περίοδο ταχέων τεχνολογικών αλλαγών, είναι εξαιρετικά δυσχερές. Εάν υπερεκτιμηθεί ο πληθωρισμός στον τομέα των υπηρεσιών (καθόσον δύσκολα μπορούν να συνεκτιμηθούν οι ποιοτικές βελτιώσεις ύστερα από καινοτομίες και οργανωτικές αλλαγές) τότε υποεκτιμάται η αφανής αύξηση της παραγωγικότητας. Στο σύνολο της οικονομίας, το γεγονός αυτό υποδηλώνει ότι η αύξησης της παραγωγικότητας στην Ευρώπη μπορεί να μην υπήρξε τόσο ασθενής όσο καταμαρτυρούν τα δεδομένα εκ πρώτης όψεως.

Τα στοιχεία για μεμονωμένους τομείς καταδεικνύουν ότι η αύξηση της παραγωγικότητας στους τομείς του χονδρικού και λιανικού εμπορίου, της χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης και ενοικίασης και άλλων υπηρεσιών στις Ηνωμένες Πολιτείες ξεπέρασαν τις αντίστοιχες επιδόσεις της ΕΕ το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του '90. Από την άλλη πλευρά, η ΕΕ σημείωσε μεγάλη αύξηση της παραγωγικότητας στους τομείς των μεταφορών και της αποθήκευσης, των ταχυδρομείων και των τηλεπικοινωνιών, καθώς και της παροχής ηλεκτρικής ενέργειας, φυσικού αερίου και της ύδρευσης. Το συγκριτικά χαμηλό μερίδιο στο ΑΕγχΠ καθενός από τους τομείς αυτούς στην ΕΕ τείνει να μειώσει τον αντίκτυπό τους στη συνολική αύξηση της παραγωγικότητας¹⁶.

Ο τομέας των υπηρεσιών είναι σημαντικός χρήστης ΤΠΕ και, όπως προαναφέρθηκε, το χαμηλό επίπεδο των δαπανών ΤΠΕ είναι η αιτία της πρόσφατης επιβράδυνσης της αύξησης της παραγωγικότητας στην ΕΕ. Ωστόσο, κατά κανόνα, οι καινοτομίες στον τομέα αυτό προέρχονται από ήδη υπάρχουσα τεχνολογία - ΤΠΕ, οργανωτικές

¹⁴ Στατιστικά δεδομένα για τον τομέα των υπηρεσιών δεν υπάρχουν σε συγκρίσιμη βάση μεταξύ των κρατών μελών και της ΕΕ. Για τις χώρες που υπάρχουν τέτοια δεδομένα, το μερίδιο των υπηρεσιών του τομέα των μη γεωργικών επιχειρήσεων στο ΑΕγχΠ το 1999 ήταν 51,3 % (χωρίς τα μεσιτικά γραφεία ακινήτων: 41,2 %) στις Ηνωμένες Πολιτείες και μεταξύ 42,6 % (31,1 %) στη Δανία και 49,0 % (39,1 %) στο Ηνωμένο Βασίλειο, βλ. Έκθεση για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα 2002, ό.α.

¹⁵ Βλέπε Έκθεση για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα 2002, ό.α.

¹⁶ Για λεπτομέρειες όσον αφορά τις εξελίξεις στους διάφορους τομείς βλέπε Απασχόληση στην Ευρώπη 2001, Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2001, ιδίως κεφάλαιο 3. Συγκεκριμένα υποστηρίχθηκε εκεί ότι οι πολιτικές για τις επιχειρήσεις και τον ανταγωνισμό θα έχουν το ίδιο αποτέλεσμα για την προώθηση της αύξησης της παραγωγικότητας με τις πολιτικές για την απασχόληση, καθόσον η συνολική αύξηση της παραγωγικότητας αντικατοπτρίζει τις βελτιώσεις της παραγωγικότητας εντός των τομέων και όχι τη μεταβολή της σύνθεσης της απασχόλησης κατά κλάδο. Βλέπε επίσης τη συζήτηση στο κεφάλαιο 7.

αλλαγές και ανθρώπινο δυναμικό - παρά από άμεσες δαπάνες E&A από τις ίδιες τις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών. Στη διαδικασία αυτή αποφασιστικό ρόλο μπορούν να διαδραματίσουν θεσμικοί παράγοντες.

Ο τομέας των υπηρεσιών χαρακτηρίζεται γενικά από αύξηση της παραγωγικότητας κάτω του μέσου όρου. Επειδή όμως το μερίδιο του τομέα στο ΑΕγχΠ αυξάνεται, η συνεπαγόμενη μεγαλύτερη αύξηση της απασχόλησης δεν έχει υλοποιηθεί επαρκώς στην ΕΕ ώστε να σημειωθεί σαφής διαφοροποίηση των επιδόσεων της Ευρώπης στον τομέα της απασχόλησης. Λόγω της αυξανόμενης ζήτησης για υπηρεσίες με την αύξηση των εισοδημάτων, η ΕΕ πρέπει να εξασφαλίσει ότι τα πιθανά οφέλη για την απασχόληση που συνδέονται με την ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών θα υλοποιηθούν, πράγμα που προϋποθέτει την άρση των εμποδίων για την ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών.

Οι πρόσφατες πρωτοβουλίες που έχουν ή που πρόκειται να αναληφθούν στο πλαίσιο των αποφάσεων της Λισσαβώνας και της Βαρκελώνης, πρέπει να συμβάλουν στην αύξηση της παραγωγικότητας και της απασχόλησης στον τομέα των υπηρεσιών. Υπάρχουν στοιχεία που καταδεικνύουν ότι τα κράτη μέλη που ελευθέρωσαν έγκαιρα τον τομέα των υπηρεσιών γνώρισαν ταχύτερη αύξηση της παραγωγικότητας σε σχέση με άλλα κράτη μέλη. Για παράδειγμα, η Φινλανδία και το ΗΒ σημείωσαν μεγαλύτερη αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας στο σύνολο των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις κατά την περίοδο 1995-99 σε σχέση με τα άλλα κράτη μέλη της ΕΕ για τα οποία υπάρχουν στοιχεία. Απαιτούνται επομένως μέτρα για την ελευθέρωση της αγοράς καθώς και μέτρα με στόχο την ενιαία αγορά χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Πρέπει επίσης να δοθούν κίνητρα για καινοτομίες στον τομέα των υπηρεσιών. Τέλος, το περιβάλλον που καθορίζει τις επιδόσεις των τομέων των διανομών και του λιανικού εμπορίου, καθώς και οι κανόνες για τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων πρέπει να αποκτήσουν περισσότερη ευελιξία, χωρίς να επιβληθούν νέοι περιορισμοί στις δραστηριότητές τους.

6. ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑΙ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

Ενα εργατικό δυναμικό με υψηλά προσόντα διαδραματίζει θεμελιώδη ρόλο στην οικονομική μεγέθυνση και την αύξηση της παραγωγικότητας. Οι επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο (καθώς και το απόθεμα ανθρώπινου κεφαλαίου) σε μια οικονομία συνοδεύεται από σημαντικές εξωγενείς επιδράσεις δεδομένου ότι τα οφέλη για το σύνολο της οικονομίας υπερβαίνουν τα κέρδη που αποκομίζουν τα άτομα. Αυτά τα κοινωνικά οφέλη συνδέονται με τη συμπληρωματικότητα των δεξιοτήτων και των γνώσεων στην ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, με το ρυθμό καινοτομίας και με τη δημιουργία περαιτέρω γνώσεων οι οποίες επεκτείνουν το φάσμα των τεχνολογικών και οικονομικών ευκαιριών. Έχει κρίσιμη σημασία να διαθέτει το εργατικό δυναμικό στην ΕΕ τις δεξιότητες που είναι απαραίτητες για να επιτευχθούν οι φιλοδοξίες της Ευρώπης όσον αφορά την οικονομία, την κοινωνία και την απασχόληση.

Είναι σαφές ότι το ανθρώπινο κεφάλαιο καλύπτει ένα ευρύ φάσμα δεξιοτήτων, από αυτές που έχουν υψηλή ένταση επιστήμης και εκπαίδευσης ως αυτές που αναπτύσσονται μέσω της κατάρτισης και αναβαθμίζονται με τη δια βίου μάθηση. Η αύξηση της παραγωγικότητας και η οικονομική ευημερία εξαρτώνται σαφώς από δεξιότητες και ικανότητες που αφορούν το σύνολο του εργατικού δυναμικού, και για

το λόγο αυτό έχει ουσιαστική σημασία στην ΕΕ να αναπτυχθούν οι ικανότητες αυτές σε όλες τις κατηγορίες δεξιοτήτων.

Εντούτοις, κατά τα πρόσφατα χρόνια εμφανίστηκαν ειδικά ζητήματα. Ιδιαίτερως, το μικρό μερίδιο των ΤΠΕ στην ΕΕ συνέπεσε με αναφερόμενες ελλείψεις δεξιοτήτων ΤΠΕ κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του '90 πράγμα το οποίο, με τη σειρά του, είναι πιθανό ότι επιδείνωσε τα προβλήματα της γρήγορης διάδοσης των ΤΠΕ στις οικονομίες της ΕΕ¹⁷, με αρνητικές συνέπειες στην αύξηση της παραγωγικότητας και του εισοδήματος.

Το ανθρώπινο κεφάλαιο, ιδιαίτερα στους τομείς υψηλής τεχνολογίας, συμβάλλει στην αύξηση της παραγωγικότητας τόσο μέσω της συσσώρευσης γνώσεων και της διάδοσής τους όσο και μέσω της ομαλής αντιστοίχισης της ζήτησης και της προσφοράς δεξιοτήτων. Όπως σημειώθηκε παραπάνω, οι τομείς υψηλής τεχνολογίας στην ΕΕ είχαν το προβάδισμα σε κέρδη παραγωγικότητας και αυτό έχει υψηλό βαθμό συσχέτισης με το γεγονός ότι η αύξηση της απασχόλησης στους τομείς αυτούς, που χωρίς αμφιβολία έχουν υψηλότερη ένταση ανθρώπινου κεφαλαίου από οποιονδήποτε άλλο τομέα της οικονομίας, ήταν υψηλή εδώ και ορισμένα χρόνια¹⁸. Συνολικά, η ζήτηση για εργατικό δυναμικό στην ΕΕ κατά τα πρόσφατα χρόνια μετατοπίστηκε από τις παραδοσιακές δεξιότητες προς το σύγχρονο εργατικό δυναμικό υψηλών προσόντων και αντικατοπτρίζει μεταβολές του περιεχομένου των ίδιων των θέσεων απασχόλησης παρά μεταβολές της τομεακής κατανομής της απασχόλησης.

Μεταξύ του 1995 και του 2000 δημιουργήθηκαν 1,5 εκατ. θέσεις απασχόλησης στον τομέα της υψηλής τεχνολογίας και 5,5 εκατ. στους τομείς ανωτάτης εκπαίδευσης, περισσότερο από 60 % των οποίων αφορούσαν μη χειρωνακτικές εργασίες υψηλών προσόντων. Η δημιουργία θέσεων απασχόλησης στους ταχέως αναπτυσσόμενους τομείς έντασης γνώσεων κάλυψε περισσότερο από τα δύο τρίτα των νέων θέσεων απασχόλησης υψηλών και μέσων προσόντων, και όλη ουσιαστικά την αύξηση της απασχόλησης μισθωτών χαμηλών προσόντων.

Εν τούτοις, αυτή η αύξηση της απασχόλησης εργατικού δυναμικού υψηλών προσόντων (και μια παράλληλη και εκτεταμένη μείωση για το εργατικό δυναμικό χαμηλών προσόντων) δεν συνοδεύτηκε από αντίστοιχη αύξηση του μορφωτικού επιπέδου. Ο ρυθμός αύξησης του δεύτερου υστερούσε σε σχέση με την πρώτη, πράγμα που δείχνει ότι μεταξύ 1995 και 2000 οι αγορές εργασίας στην ΕΕ

¹⁷ Το ζήτημα αυτό εξετάστηκε σύντομα στην *Έκθεση για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα 2001*, ό.α., Παράρτημα ΙΙΙ.1. Το πρόβλημα των ανισορροπιών των δεξιοτήτων είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό δεδομένου ότι εμφανίστηκε σε μια περίοδο χρόνιας υψηλής (αν και μειούμενης) ανεργίας. Βλέπε επίσης Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (2002): "Αναντιστοιχίες στην αγορά εργασίας στις χώρες της ζώνης του Ευρώ", Μάρτιος, για πιο αναλυτική εξέταση η ΕΚΤ θεωρεί ότι οι αναντιστοιχίες στην εκπαίδευση, ιδιαίτερως, ήταν χειρότερες το 2000 σε σύγκριση με το 1992.

¹⁸ Βλ. *Η απασχόληση στην Ευρώπη 2001*, ό.α., ιδίως κεφάλαιο 2. Η υψηλή αύξηση της απασχόλησης στον τομέα υπηρεσιών υψηλής τεχνολογίας και στον τομέα της ανωτάτης εκπαίδευσης κατά τα πρόσφατα έτη (και η στιβαρή αύξηση μη χειρωνακτών επαγγελματιών υψηλής ειδίκευσης) αποκλίνει σαφώς από την μικρή αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας που σημειώνεται στον τομέα των υπηρεσιών συνολικά. Αυτό σηματοδοτεί την πιθανή παρουσία των προβλημάτων μέτρησης που αναφέρονται παραπάνω. Μπορεί επίσης να αντικατοπτρίζει μια υστέρηση μεταξύ της συσσώρευσης ανθρώπινου κεφαλαίου και της μετρούμενης αύξησης της παραγωγικότητας, όπως συνέβη και όταν η αρχική μεγάλη αύξηση επενδύσεων σε ΤΠΕ δεν μεταφράστηκε σε μετρήσιμη αύξηση της παραγωγικότητας παρά μόνο με μερικά χρόνια καθυστέρηση.

παρουσιάζουν μεγαλύτερη στενότητα¹⁹. Ταυτόχρονα, εν τούτοις, υπάρχουν ενδείξεις ότι η προσφορά ειδικευμένων εργαζομένων στην ΕΕ θα βελτιωθεί χωρίς αμφιβολία κατά τα επόμενα χρόνια. Στις μικρότερες ομάδες ηλικιών, ιδιαίτερος, το μορφωτικό επίπεδο είναι πλησιέστερο προς τα χαρακτηριστικά προσόντων της ζήτησης για εργατικό δυναμικό σε σχέση με τον ενήλικα πληθυσμό συνολικά. Εν τούτοις, η άνιση κατανομή αυτών των χαρακτηριστικών στα κράτη μέλη δείχνει ότι οι πολιτικές για την υποστήριξη της ανάπτυξης του ανθρώπινου κεφαλαίου είναι επίσης διαφορετικές από το ένα κράτος μέλος στο άλλο. Οποσδήποτε τα κράτη μέλη που υστερούν θα πρέπει να καλύψουν τη διαφορά. Εν τούτοις, βραχυπρόθεσμα, η κινητικότητα του εργατικού δυναμικού αποτελεί ουσιαστικής σημασίας συμπλήρωμα της αντιστοίχισης της ζήτησης με την προσφορά ειδικευμένου εργατικού δυναμικού.

Η διατήρηση της αύξησης του εισοδήματος και της παραγωγικότητας εξαρτάται σε κρίσιμο βαθμό από τις ομαλές αναπροσαρμογές της αγοράς εργασίας²⁰. Οι ανισορροπίες των προσόντων έχουν κατά κανόνα διαλυτικό αποτέλεσμα γι' αυτή τη διεργασία και η αποτροπή τους τείνει να καταστεί μια σημαντική πρόκληση σε ένα περιβάλλον γρήγορων τεχνολογικών μεταβολών που συνδέονται κυρίως με την επεκτεινόμενη διάδοση των ΤΠΕ στις βιομηχανίες και τις οικονομίες. Κατά την τρέχουσα περίοδο βραδείας αύξησης, και μετά από την έκρηξη της λεγόμενης σαπουνόφουσкас dot.com, φαίνεται ότι το πρόβλημα των ανισορροπιών των ειδικοτήτων μπορεί, βραχυπρόθεσμα, να χάσει κατά ένα μέρος τον επείγοντα χαρακτήρα του. Εν τούτοις, δεδομένου του συνεχιζόμενου τεχνολογικού μετασχηματισμού, η ένταση προσόντων των οικονομιών μας θα αυξηθεί. Έχει ουσιαστική σημασία επομένως, η ύπαρξη ενός δικτύου συνεκτικών και αλληλοενισχυόμενων πολιτικών - που θα αφορούν την εκπαίδευση, τις επιστήμες, την κατάρτιση, την κινητικότητα, κτλ - για να εξασφαλιστεί ότι η εμφανιζόμενη ζήτηση για προσόντα θα καλύπτεται σε διατηρήσιμη βάση χωρίς εμπόδια²¹. Τα ζητήματα αυτά έχουν κεντρική σημασία για την ημερησία διάταξη της Λισσαβώνας και η Επιτροπή τόνισε με έμφαση την ανάγκη να σημειώσουν προόδους τα κράτη μέλη στον τομέα της ανάπτυξης του ανθρώπινου κεφαλαίου²².

Οι γνώσεις (και η ικανότητα για αποτελεσματική χρησιμοποίησή τους) είναι κλειδί για την ανταγωνιστικότητα των οικονομιών μας. Για να εξασφαλιστεί ότι οι Ευρωπαίοι θα έχουν τις απαιτούμενες γνώσεις και προσόντα, πρέπει να αναπτυχθούν και να εφαρμοστούν συνεκτικές στρατηγικές και πρακτικά μέτρα που θα ενισχύουν τη μάθηση δια βίου για όλους²³. Πρέπει να διερευνηθούν νέοι τρόποι εκπαίδευσης και κατάρτισης, και πρέπει να ενισχυθεί η χρήση της τεχνολογίας για τη μάθηση για να διευκολυνθεί η πρόσβαση στη μάθηση και η αύξηση της ποιότητας της μάθησης.

¹⁹ Βλ. Έκθεση για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα 2002, ό.α., αν και παρόμοιες τάσεις σημειώθηκαν και στις Ηνωμένες Πολιτείες, η αύξηση της μετανάστευσης έδωσε μια μερική λύση για τη στενότητα της αγοράς εργασίας.

²⁰ Βλέπε Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (2002): ό.α., για μια εξέταση της σημασίας μιας αποτελεσματικής διεργασίας αντιστοίχισης στην αγορά εργασίας, ιδιαίτερα στη ζώνη του ευρώ.

²¹ Όσον αφορά ιδιαίτερα την επιστήμη και την τεχνολογία, υπάρχουν ήδη ανησυχητικές τάσεις σχετικά με την προσφορά τέτοιων επαγγελματιών κατά τα επόμενα χρόνια· βλέπε Συγκριτική αξιολόγηση των εθνικών πολιτικών ΕΤΑ: πρώτα αποτελέσματα, έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής, SEC(2002) 129, 31.1.2002, καθώς και Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (2002): ό.α., τμήμα 4 για εξέταση των μέτρων που αποσκοπούν στη βελτίωση της λειτουργίας της αγοράς εργασίας.

²² Βλέπε Η στρατηγική της Λισσαβώνας – Για την επίτευξη της αλλαγής, ό.α..

²³ Βλέπε Η Πραγμάτωση μιας Ευρωπαϊκής Περιοχής δια Βίου Μάθησης, ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο, COM(2001) 678 τελικό, 21.11.2001.

Η Επιτροπή αναγνώρισε επίσης ότι η κινητικότητα των ερευνητών και των ειδικευμένων επαγγελματιών έχει κρίσιμη σημασία για την ενίσχυση της μεταφοράς γνώσεων και τεχνολογίας στους διάφορους παράγοντες του ευρωπαϊκού συστήματος έρευνας και καινοτομίας, όπου περιλαμβάνεται η βιομηχανία²⁴. Είναι σαφές ότι μια επέκταση του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας προς τον υπόλοιπο κόσμο, και ο μεγαλύτερος συνυπολογισμός της διεθνούς διάστασής του, θα ωφελήσει αναμφίβολα τις επιχειρήσεις της ΕΕ και θα ενισχύσει την επιχειρηματική ροπή των επενδυτών, μέσω της ανταλλαγής εμπειριών και γνώσεων. Αυτές θα εμπλουτίσουν επίσης τις ερευνητικές ικανότητες της Ευρώπης.

7. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

Ο συμπληρωματικός χαρακτήρας της πολιτικής για τις επιχειρήσεις και της πολιτικής ανταγωνισμού αναγνωρίζεται στη συνθήκη ΕΚ.²⁵ Αποτελούν και οι δύο ακρογωνιαίους λίθους του πλαισίου πολιτικής της ΕΕ για την επίτευξη υψηλής και βιώσιμης αύξησης της παραγωγικότητας, επειδή η ανάπτυξη εξαρτάται από ένα κανονιστικό περιβάλλον που παρέχει τη δυνατότητα στις επιχειρήσεις να έχουν πρόσβαση σε νέες αγορές και να μετατρέπουν τις εφευρέσεις σε καινοτομίες. Έτσι, ο στόχος της Λισσαβόνας προϋποθέτει πολιτικές που διαμορφώνουν ένα περιβάλλον ευνοϊκό για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων και της καινοτομίας, εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα ότι οι παράγοντες της αγοράς υπάγονται σε ομοιόμορφους κανόνες. Η πολιτική για τις επιχειρήσεις εστιάζεται στον πρώτο στόχο, ενώ η πολιτική ανταγωνισμού δίνει έμφαση στο δεύτερο. Όμως, και οι δύο πολιτικές συμβάλλουν στην υψηλή και βιώσιμη αύξηση της παραγωγικότητας. Αυτό το επιτυγχάνει ο πραγματικός ανταγωνισμός, παροτρύνοντας τις επιχειρήσεις να αναζητούν λύσεις που ενισχύουν την αποτελεσματικότητα και οι οποίες οδηγούν σε καινοτομίες των προϊόντων και των διεργασιών. Η πολιτική για τις επιχειρήσεις το επιτυγχάνει αυτό διορθώνοντας τις δυσλειτουργίες της αγοράς και επιτρέποντας σε περισσότερες επιχειρήσεις να επιδίδονται σε συναλλαγές στην αγορά, αυξάνοντας έτσι τον πληθυσμό των δυνητικά καινοτόμων επιχειρήσεων.

Ο στόχος του να καταστεί η ΕΕ μια ανταγωνιστική κοινωνία των γνώσεων σε παγκόσμιο επίπεδο συνεπάγεται ότι τα μέτρα για την υποστήριξη της οικονομικής ανάπτυξης δεν θα πρέπει να οδηγούν σε κεντρικό έλεγχο, αύξηση της συγκέντρωσης ή αύξηση των κρατικών ενισχύσεων. Η αύξηση της παραγωγικότητας καθορίζεται από βελτιώσεις της ποιότητας της αλληλεπίδρασης μεταξύ επιχειρήσεων, από τη συσσώρευση γνώσεων και από την επιλογή των καλύτερων λύσεων με βάση την αγορά. Οι ανταγωνιστικές επιχειρήσεις είναι οι φορείς της αλλαγής, που παρέχουν τη σύνδεση μεταξύ αφηρημένων ιδεών και εξέλιξη της αγοράς που οδηγείται από την καινοτομία και παράγει ανάπτυξη. Στο πλαίσιο της διεργασίας αυτής, η τεχνική πρόοδος και οι οργανωτικές μεταβολές είναι αδιαχώριστα αλληλοσυνδεδεμένες. Οι καινοτόμες επιχειρήσεις ευημερούν σε εκτεταμένες δεξαμενές γνώσεων από τις

²⁴ Βλέπε *Μια στρατηγική κινητικότητας για τον ευρωπαϊκό χώρο της έρευνας*, ανακοίνωση της Επιτροπής, COM(2001) 331 τελικό, Ιούνιος 2001. Η Επιτροπή δείχνει μακρόχρονο ενδιαφέρον για ζητήματα κινητικότητας επαγγελματιών και ερευνητών, με αυξανόμενη έμφαση κατά τα πρόσφατα χρόνια, όπως φαίνεται στις διάφορες πρωτοβουλίες που περιβάλλουν το 6ο πρόγραμμα-πλαίσιο.

²⁵ Για πιο αναλυτική εξέταση του ζητήματος αυτού, βλέπε *Έκθεση για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα 2002*, ό.α.

οποίες λαμβάνουν εισροές και στις οποίες με τη σειρά τους συνεισφέρουν νέες γνώσεις.

Αν και οι πολιτικές για τις επιχειρήσεις και για τον ανταγωνισμό μοιράζονται μια βασική άποψη της ανάπτυξης που οδηγείται από την αγορά και ενισχύουν η μία την άλλη, η κάθε πολιτική έχει το δικό της τομέα έμφασης. Πρέπει να είναι ισορροπημένες, όπως φαίνεται σαφώς από τα παρακάτω παραδείγματα:

- (1) Η σωστή οριοθέτηση των προϊόντων και των γεωγραφικών αγορών έχει κρίσιμη σημασία για τις αποφάσεις τις σχετικές με τον ανταγωνισμό. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η αξιολόγηση της ισχύος στην αγορά προϋποθέτει αγορές που έχουν οριστεί με ακρίβεια. Αν και δεν απαιτείται ο ορισμός των αγορών για την πολιτική για τις επιχειρήσεις, τα μέσα της - όπως η νομοθεσία για την Εσωτερική Αγορά, η τυποποίηση και η συγκριτική αξιολόγηση - επηρεάζουν τις δομές της αγοράς οι οποίες στη συνέχεια αναλύονται για σκοπούς ανταγωνισμού.
- (2) Η συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων στον τομέα της καινοτομίας και στη δημιουργία δικτύων γνώσεων συμβάλλει στην αύξηση της παραγωγικότητας. Αυτή η συνεργασία ως επί το πλείστον δεν είναι προβληματική για τον ανταγωνισμό. Εν τούτοις, σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα το κλείσιμο αγορών ή μπορεί να εμποδίζει την καινοτομία για τους ανταγωνιστές. Η πρόκληση για τον αρμόδιο για κανονιστική ρύθμιση (για παράδειγμα, στην αναθεώρηση του κανονισμού για την εξάλειψη των εμποδίων για τη μεταφορά τεχνολογίας και στον εκσυγχρονισμό των διαδικασιών αντιτράστ) είναι να δημιουργήσει ένα κανονιστικό περιβάλλον που ενισχύει τη συνεργασία E&A και την καινοτομία ενώ θα προλαμβάνει τις ανταγωνιστικές πρακτικές που ενδέχεται να μειώσουν την ευημερία των καταναλωτών. Σε περιπτώσεις συγχωνεύσεων σε καινοτόμους τομείς, πρέπει να επιτευχθεί ισορροπία μεταξύ της ανάγκης να επιτευχθούν οικονομίες κλίμακας στην E&A και της ανάγκης να διατηρηθεί επαρκής ανταγωνισμός μεταξύ των δεξαμενών γνώσεων E&A.
- (3) Ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον οδηγεί φυσικά τις επιχειρήσεις στην αναδιάρθρωση ή τη συγχώνευση για να διατηρήσουν την παραγωγική αποτελεσματικότητα. Οι αποτελεσματικές επιχειρήσεις ανταγωνίζονται πιο δυναμικά, ενισχύοντας περαιτέρω την ανταγωνιστικότητά τους. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε έναν ενάρετο κύκλο αύξησης της παραγωγικότητας. Η πολιτική ανταγωνισμού το έχει αναγνωρίσει αυτό στον κανονισμό για τις συγχωνεύσεις, που προσφέρει ένα ενιαίο σημείο επαφής για τη διευκόλυνση της βιομηχανικής αναδιάρθρωσης. Η τρέχουσα ανασκόπηση συγχωνεύσεων προσφέρει μια ευκαιρία να αξιολογηθεί το εάν μπορούν να βελτιωθούν τα υπάρχοντα εργαλεία. Προσφέρει ιδιαιτέρως μια ευκαιρία να ληφθεί απόφαση για το αν ο κανονισμός για τις συγχωνεύσεις θα πρέπει να επιτρέπει να αντισταθμίζουν τα επαληθεύσιμα κέρδη αποτελεσματικότητας που προκύπτουν από τις συγχωνεύσεις τα διάφορα αρνητικά αποτελέσματα όπως οι αυξήσεις των τιμών που οφείλονται στη δημιουργία ή την ενίσχυση μιας δεσπόζουσας θέσεις.
- (4) Η τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία, που είναι οι παράγοντες ώθησης της αύξησης της παραγωγικότητας, είναι αβέβαιες από τη φύση τους. Η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων τους για τη μελλοντική δυναμική της αγοράς

και για τις μελλοντικές συνθήκες ανταγωνισμού είναι μια μόνιμη πρόκληση. Οι αποφάσεις για τον ανταγωνισμό μπορούν να λάβουν υπόψη της σχετικές εξελίξεις στο βαθμό που οι συνέπειές τους μπορούν να προβλεφθούν με επαρκή βεβαιότητα.

- (5) Η Επιτροπή αναγνωρίζει τη νομιμότητα της χρήσης κρατικών ενισχύσεων για την αντιμετώπιση δυσλειτουργιών της αγοράς. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν τομείς όπως E&A και η πρόσβαση σε επιχειρηματικό κεφάλαιο για νέες και καινοτόμες επιχειρήσεις. Εν τούτοις, η ανάγκη να κλείσουν τα χάσματα παραγωγικότητας μεταξύ της ΕΕ και των ανταγωνιστών της δεν θα πρέπει να υποσκελίζει την ανάγκη συνολικής μείωσης του όγκου των κρατικών ενισχύσεων ή της ανάγκης να συνεχιστεί η απλούστευση των διοικητικών διαδικασιών.

Η εξισορρόπηση των στόχων των πολιτικών για τις επιχειρήσεις και τον ανταγωνισμό είναι ένα σοβαρό ζήτημα της πολιτικής της Επιτροπής, η επιτυχία της οποίας θα συμβάλει σε ένα περιβάλλον που θα υποστηρίζει την οικονομική ανάπτυξη.

8. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

Οι επιχειρήσεις διαδραματίζουν βασικό ρόλο στη δημιουργία εισοδήματος και απασχόλησης, συμβάλλοντας στην οικονομική και κοινωνική διάσταση της βιώσιμης ανάπτυξης. Εν τούτοις, ταυτόχρονα, μαζί με άλλες δραστηριότητες, οι επιχειρήσεις αναπόφευκτα ασκούν πιέσεις στο περιβάλλον. Επομένως, η επίτευξη της προοπτικής της Λισσαβώνας για έναν ρυθμό αύξησης 3 % του ΑΕγχΠ της ΕΕ ανά έτος μπορεί εκ πρώτης όψεως να φαίνεται ότι αυξάνει περαιτέρω τις περιβαλλοντικές πιέσεις. Πράγματι, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης αναγνώρισε ότι η επιδίωξη της οικονομικής αύξησης και της προστασίας του περιβάλλοντος θα πρέπει να προχωρούν παράλληλα.

Η εμπειρία του μεταποιητικού τομέα της ΕΕ δείχνει ότι είναι δυνατόν να συνδυαστούν οι υψηλότεροι ρυθμοί οικονομικής αύξησης με τη μείωση των περιβαλλοντικών πιέσεων. Το πρόγραμμα για την Ενιαία Αγορά και η σταδιακή απορύθμιση των αγορών μέσω της διεργασίας της Λισσαβώνας βελτίωσαν τις οικονομικές επιδόσεις της μεταποίησης, επιτρέποντας την αποφυγή ενός συμβιβασμού μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικού αντικτύπου. Οι πρόσθετοι πόροι που προκύπτουν με τον τρόπο αυτό για την προστασία του περιβάλλοντος επέτρεψαν να καλυφθούν οι αναπόφευκτα μεγαλύτερες απαιτήσεις για ποιότητα του περιβάλλοντος όσο καθίσταται πλουσιότερη η κοινωνία. Ταυτόχρονα, οι περιβαλλοντικές πολιτικές όρισαν πρότυπα και προσέφεραν κίνητρα στη βιομηχανία να βελτιώσει τις περιβαλλοντικές επιδόσεις της. Έτσι, ο κλάδος της μεταποίησης κατόρθωσε να επιτύχει το φαινόμενο της λεγόμενης περιβαλλοντικής καμπύλης Kuznets, δηλαδή ότι όσο αυξάνει η πραγματική παραγωγή, οι εκπομπές ρύπων στην αρχή αυξάνονται, στη συνέχεια σταθεροποιούνται και αρχίζουν να μειώνονται σε υψηλότερα επίπεδα παραγωγής.

Πράγματι, αντίθετα με αυτό που πιστεύει το κοινό, με βάση τις καλύτερες γνώσεις και τις διαθέσιμες στατιστικές, φαίνεται ότι αντί να αυξάνονται, στην πραγματικότητα υπήρξε κάποια μείωση σε ορισμένες από τις περιβαλλοντικές

πίεσεις από τη μεταποιητική βιομηχανία κατά τα τελευταία 20 χρόνια²⁶. Επομένως, η μεταποιητική βιομηχανία της ΕΕ κατόρθωσε σε μεγάλο βαθμό να αποσυνδέσει τη μεγαλύτερη ανάπτυξη της μεταποίησης από την αύξηση της περιβαλλοντικής πίεσης.

Ένα εντυπωσιακό παράδειγμα της προόδου που έχει επιτύχει ο μεταποιητικός τομέας είναι η σημαντική μείωση, κατά τα τελευταία 20 χρόνια, των εκπομπών αερίων που προκαλούν όξινη βροχή, όπως το διοξείδιο του θείου και το διοξείδιο του αζώτου. Το διάγραμμα 2 δείχνει ότι, παρά την αύξηση της παραγωγής της μεταποίησης κατά περισσότερο από 30 % την περίοδο 1980-99, οι εκπομπές όξινων αερίων μειώθηκαν κατά δύο τρίτα περίπου²⁷. Επίσης, κατά την ίδια περίοδο, οι βιομηχανικές εκπομπές προδρόμων του όζοντος μειώθηκαν σε απόλυτα μεγέθη κατά ένα τέταρτο. Η παραγωγή αερίων που καταστρέφουν το όζον στην ΕΕ έχει σχεδόν σταματήσει σήμερα. Εν τω μεταξύ, η κατανάλωση ενέργειας παρέμεινε γενικά σταθερή από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, παρά την αύξηση της παραγωγής του μεταποιητικού τομέα. Αυτό συνέβαλε στη μείωση των βιομηχανικών εκπομπών αερίων θερμοκηπίου που σημειώθηκε από το 1990, που είναι το έτος-βάση του Κυότο.

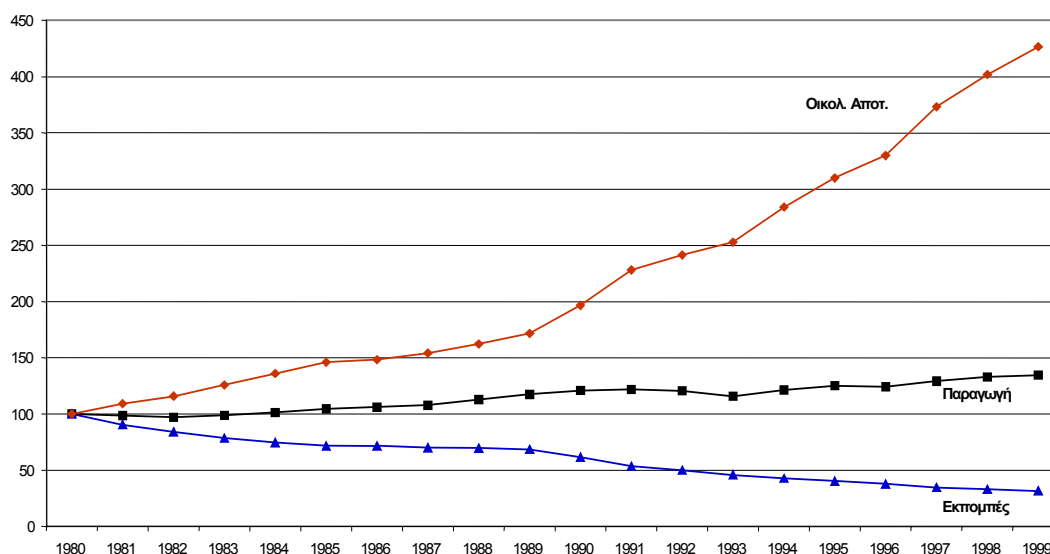
Από το 1990 ως το 2000, η μεταποιητική βιομηχανία της ΕΕ σημείωσε μείωση κατά 10,5 % των εκπομπών αερίων που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου, συμβάλλοντας σημαντικά στην επίτευξη του στόχου του Κυότο. Η πρόοδος αυτή ήταν αποτέλεσμα ενός συνδυασμού εξελίξεων, ορισμένες από τις οποίες δεν είναι πιθανόν ότι θα επαναληφθούν, σε διάφορους τομείς²⁸. Κατά τα πρόσφατα χρόνια, υπήρξε επίσης κάποια σταθεροποίηση της βιομηχανικής κατανάλωσης ορυκτών και μεταλλευμάτων. Συνολικά, η σύγκριση των επιδόσεων της βιομηχανίας της ΕΕ σε σχέση με της βιομηχανίας των ΗΠΑ είναι ευνοϊκή. Στην ακραία περίπτωση των εκπομπών όξινων αερίων, η οικολογική αποτελεσματικότητα της βιομηχανίας της ΕΕ αυξήθηκε με διπλάσιο σχεδόν ρυθμό από τις Ηνωμένες Πολιτείες.

²⁶ Το ζήτημα αυτό και άλλα σχετικά ζητήματα εξετάζονται στην *Έκθεση για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα 2002*, ό.α.

²⁷ Βλέπε *Έκθεση για την ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα 2002*, ό.α. διάγραμμα V.8. Τα στοιχεία λαμβάνουν υπόψη τους τις στιγμιαίες συνέπειες της ενοποίησης της Γερμανίας.

²⁸ Ο στόχος του Κυότο είναι η μείωση κατά 8% των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου στο διάστημα 2008-2012 σε σύγκριση με το 1990. Οι τάσεις των μειώσεων εκπομπών μπορεί να αλλάξουν με γρήγορο ρυθμό· οι σημερινές εκτιμήσεις δείχνουν ότι η ΕΕ δεν θα ανταποκριθεί στις προκλήσεις του Κυότο χωρίς μεγαλύτερες προσπάθειες.

Διάγραμμα 2: Οικολογική αποτελεσματικότητα της μεταποιητικής βιομηχανίας της ΕΕ: όξινες εκπομπές
(οικολογική αποτελεσματικότητα, παραγωγή, εκπομπές δείκτης 1980 = 100)

Πηγή: Υπηρεσίες της Επιτροπής

Η σταδιακή θέσπιση περιβαλλοντικών πολιτικών διαδραμάτισε σαφή ρόλο στις εξελίξεις αυτές. Για παράδειγμα, η πιο σημαντική αποσύνδεση των όξινων αερίων από την οικονομική ανάπτυξη ήταν αποτέλεσμα κλιμακωτών προγραμμάτων μείωσης υπό την οδηγία για τις Μεγάλες Εγκαταστάσεις Καύσης του 1988. Η περιβαλλοντική πολιτική διαδραμάτισε επίσης βασικό ρόλο στη σταδιακή εξάλειψη των ΧΦΑ που καταστρέφουν το όζον. Βαθμιαία πρόοδος στην πολιτική σημειώθηκε επίσης σε άλλους τομείς. Η μεταποιητική βιομηχανία ανταποκρίθηκε στην αυξημένη εντατικοποίηση των κανονιστικών ρυθμίσεων για το περιβάλλον με την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, τη βελτίωση των διαχειριστικών πρακτικών της, και την αύξηση των επενδύσεων σε τεχνολογίες πρόληψης της ρύπανσης.

Εν τούτοις, οι περιβαλλοντικές βελτιώσεις είχαν σημαντικό οικονομικό κόστος για τη μεταποιητική βιομηχανία. Οι περιβαλλοντικές δαπάνες της βιομηχανίας της ΕΕ ανέρχονταν σε 32 δισ. ευρώ το 1998, δηλαδή περίπου 0,4 % του ΑΕγχΠ ή 2 % της βιομηχανικής προτιθέμενης αξίας. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 σημειώθηκε ανοδική διολίσθηση των δαπανών για προστασία του περιβάλλοντος. Είναι σαφές ότι οι πρόσθετοι πόροι που είναι διαθέσιμοι λόγω της αυξημένης παραγωγικότητας, η οποία προκύπτει από τη διεργασία οικονομικής μεταρρύθμισης, είχαν ουσιαστική σημασία για την επιτυχημένη χρηματοδότηση της περιβαλλοντικής προόδου, που ήταν συνδυασμένη με τη συνεχιζόμενη ανάπτυξη του μεταποιητικού κλάδου.

Για να αποφευχθεί και στο μέλλον η ανάγκη συμβιβασμού μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικής προόδου στον μεταποιητικό κλάδο απαιτούνται περαιτέρω εφαρμογή διαρθρωτικών οικονομικών μεταρρυθμίσεων και περαιτέρω περιβαντολλογικές πολιτικές. Θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην ισορροπία μεταξύ περαιτέρω απαιτήσεων για νομοθεσία για περιβαλλοντικές βελτιώσεις και του κόστους της για να εξασφαλιστεί ότι θα επιτραπεί στην οικονομική ανάπτυξη και τις περιβαλλοντικές βελτιώσεις να προοδεύουν παράλληλα. Συγχρόνως, το

οικονομικό κόστος μη λήψης μέτρων, από, για παράδειγμα, λιγότερη δημόσια υγεία ή βλάβες στα κτίρια, πρέπει να ληφθεί υπόψη. Για να διευκολυνθεί αυτό, η Επιτροπή δεσμεύτηκε ότι όλες οι σημαντικές νέες προτάσεις θα υποβάλλονται σε αξιολόγηση του αντικτύπου, που θα λαμβάνει πλήρως υπόψη τις περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές συνέπειές τους. Οι περιβαλλοντικές πολιτικές θα πρέπει επίσης να χρησιμοποιούν όσο το δυνατόν περισσότερο τα πιο αποτελεσματικά μέσα που θα βασίζονται στην αγορά, όπως η ανταλλαγή δικαιωμάτων εκπομπών. Τέλος, για να γίνει μια προσπάθεια να χαλαρώσουν οι τυχόν ανάγκες συμβιβασμού μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικών πιέσεων, το Πρόγραμμα Δράσης της Επιτροπής για την Περιβαλλοντική Τεχνολογία θα τονώσει την καινοτομία και τη διάδοση περιβαλλοντικής τεχνολογίας. Αυτό θα αυξήσει τα οφέλη των υψηλών περιβαλλοντικών προτύπων για την ανταγωνιστικότητα. Πράγματι, εκτός από να υποβάλλουν την βιομηχανία σε δαπάνες, οι περιβαλλοντικές πολιτικές, όπως προωθούν καλύτερη αποτελεσματικότητα της παραγωγής και δημιουργούν νέες αγορές, μπορούν να συμβάλουν στην ανταγωνιστικότητα και οικονομική ανάπτυξη. Για να εξασφαλιστεί η επίτευξη αειφόρου ανάπτυξης στην οικονομία συνολικά, τα διδάγματα που έχουν προκύψει από τις ικανοποιητικές επιδόσεις της μεταποιητικής βιομηχανίας θα πρέπει να μαθευτούν και να επαναληφθούν σε άλλους τομείς.

9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η οικονομική ανάπτυξη στην ΕΕ δεν είναι πιθανό ότι θα επιστρέψει σε μια διατηρήσιμη ανοδική πορεία μέχρι να ενταθεί η αύξηση της παραγωγικότητας. Η αύξηση της απασχόλησης στην ΕΕ είναι παραδοσιακά βραδυκίνητη και, αν και λαμβάνονται μέτρα για την ενίσχυση της αύξησής της σύμφωνα με την ημερησία διάταξη της Λισσαβώνας, η οικονομική ανάπτυξη βραχυπρόθεσμα θα καθοριστεί από την αύξηση της παραγωγικότητας. Αυτό σημαίνει ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ΕΕ.

Στη Λισσαβόνα και στις επόμενες συνόδους, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζήτησε πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ΕΕ. Οι επιλεκτικές και κατά περίπτωση πολιτικές δεν επαρκούν. Το σύνολο των πολιτικών που απαιτείται στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισσαβώνας πρέπει να εφαρμοστεί πλήρως. Όπως έδειξε η συμβολή της Επιτροπής στο εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, χρειάζεται πολύ μεγαλύτερη αποφασιστικότητα για την εφαρμογή της στρατηγικής της Λισσαβώνας. Χωρίς αυτήν την αποφασιστικότητα, οι στόχοι της στρατηγικής δεν θα επιτευχθούν.

Είναι δύσκολο να αποδοθούν οι κακές επιδόσεις της αύξησης της παραγωγικότητας σε οποιονδήποτε συγκεκριμένο παράγοντα. Υπάρχει όμως ευρεία συναίνεση ότι οι ΤΠΕ και η καινοτομία διαδραμάτισαν κρίσιμο ρόλο στην επιτάχυνση της αύξησης της παραγωγικότητας σε ορισμένα κράτη μέλη και στις ΗΠΑ.

Επομένως, έχει ουσιαστική σημασία να επισημανθούν οι πολιτικές που ήταν υπεύθυνες για την ικανοποιητική αύξηση της παραγωγικότητας σε ορισμένες μικρότερες οικονομίες της ΕΕ κατά τα πρόσφατα χρόνια. Έχει επίσης κρίσιμη σημασία να επισημανθούν τα εμπόδια πολιτικής και τα άλλα εμπόδια που καθυστέρησαν την αφομοίωση και τη διάδοση των ΤΠΕ, της έρευνας και ανάπτυξης και της καινοτομίας. Αυτό είναι ιδιαίτερα απαραίτητο στον τομέα των υπηρεσιών όσον αφορά τη διάδοση του ηλεκτρονικού εμπορίου και τη χρήση ηλεκτρονικών επιχειρηματικών πρακτικών. Είναι αναπόφευκτο ότι γι' αυτό θα απαιτηθούν μεταρρυθμίσεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών που θα επιτρέψουν τις μειώσεις

του κόστους και θα διευρύνουν την πρόσβαση για τους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις.

Πρέπει να βελτιωθεί η ποιότητα του εργατικού δυναμικού και η διαθεσιμότητα ειδικευμένων εργαζομένων έτσι ώστε να είναι πιο εύκολη η εκμετάλλευση των νέων τεχνολογιών, της έρευνας και ανάπτυξης και της καινοτομίας. Οι οργανισμοί και οι πολιτικές που αφορούν την αγορά εργασίας πρέπει να καλύψουν τις ανάγκες των νέων τεχνολογιών.

Οι συνθήκες που παρέχουν δυνατότητες επέκτασης του τομέα των υπηρεσιών πρέπει να ολοκληρωθούν. Η πλήρης ενοποίηση των αγορών υπηρεσιών θα ενθαρρύνει τις επενδύσεις και θα ενισχύσει τα κίνητρα για την αφομοίωση νέων τεχνολογιών.

Όλες οι πολιτικές πρέπει να εφαρμοστούν με τρόπο που θα υποστηρίζει μία δυναμική κοινωνία των γνώσεων. Οι πολιτικές για τον ανταγωνισμό και τις επιχειρήσεις, ιδιαιτέρως, πρέπει να είναι μονίμως ισορροπημένες σε όλα τα πεδία εφαρμογής. Η συνέργειά τους πρέπει να αξιοποιείται πλήρως για να βελτιωθεί η συνολική ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων.

Πρέπει να επιτευχθεί η περιβαλλοντική βιωσιμότητα, επεκτείνοντας τις πρόσφατες περιβαλλοντικές επιδόσεις του μεταποιητικού τομέα σε άλλους τομείς της οικονομίας. Για τις πρωτοβουλίες αυτές απαιτείται συντονισμός και διαβουλεύσεις σε όλες τις οικονομικές πολιτικές της ΕΕ.

Μόνο ο εκσυγχρονισμός των οικονομικών μας θα προσφέρει στην ΕΕ τη δυνατότητα να καλύψει τους οικονομικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς στόχους της στρατηγικής της Λισσαβώνας. Οι επιδόσεις της ΕΕ όσον αφορά την αύξηση της παραγωγικότητας κατά την περίοδο από το 1995 και μετά δεν επαρκούν. Για να επιτευχθεί ο στόχος της Λισσαβώνας, πρέπει να επιταχυνθεί ο ρυθμός εκσυγχρονισμού.